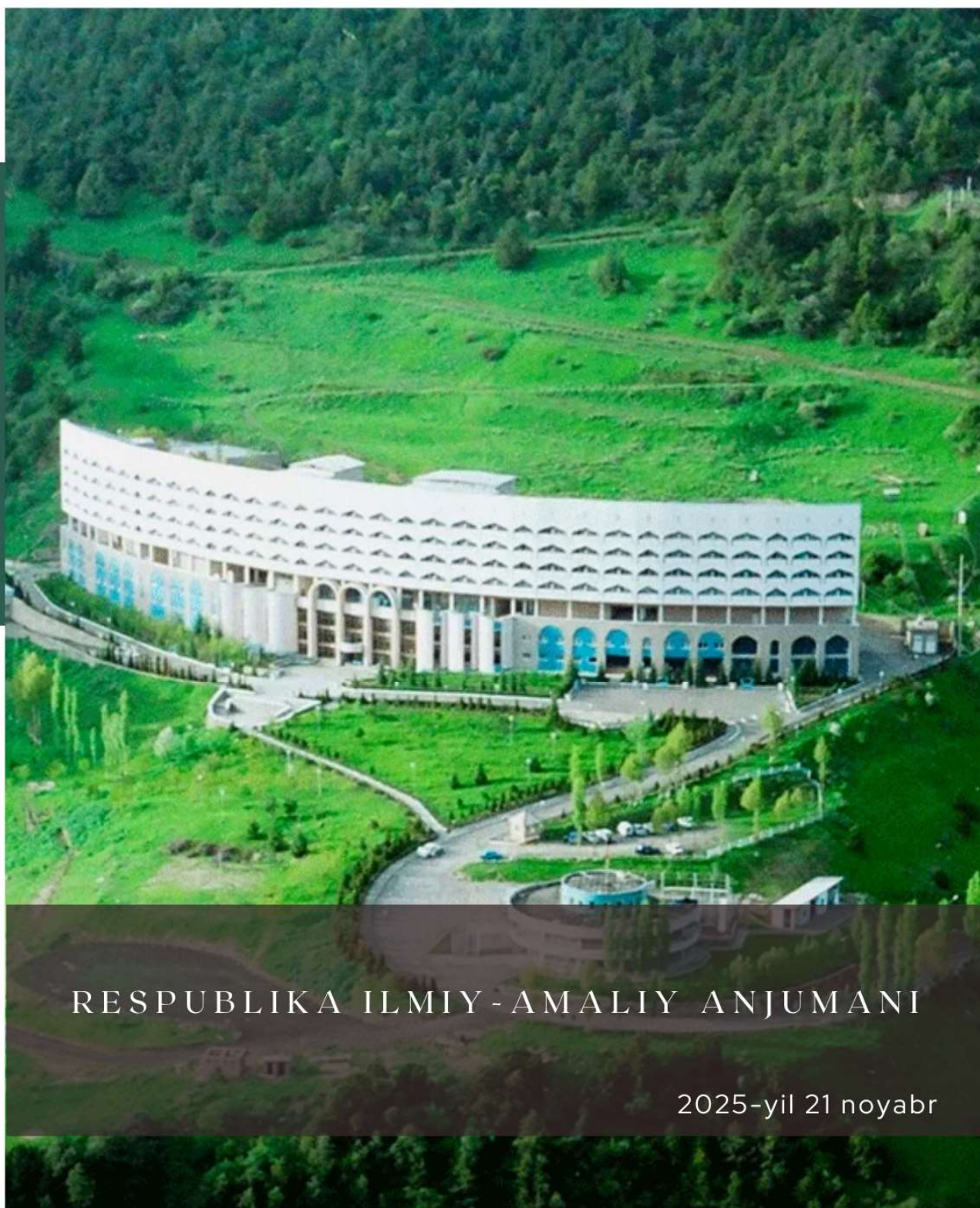

KONFERENSIYA

“JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIY
RIVOJLANISHINING ASOSIY
YO’NALISHLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

2025-yil 21 noyabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIIY
RIVOJLANISHINING ASOSIIY YO‘NALISHLARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
*mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari
to‘plami*
(2025-yil 21-22-noyabr)

JIZZAX-2025

Jizzax viloyati ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Iqtisodiyot va turizm kafedrası, 2025-yil 21-22-noyabr. 557-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globalashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma‘ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas‘ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay‘ati a‘zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma‘ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

“YASHIL IQTISODIYOT”GA O‘TISHNING ZARURIYATI, TAMOIYILLARI VA DASTAKLARI

Bozorboyev Diyorbek Po‘lat o‘g‘li

O‘zMU Jizzax filiali talabasi

e-mail: bozorboyevdiyorbekk@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada barqaror rivojlanishni ta‘minlashda yashil iqtisodiyotga o‘tishning zaruriyati va asosiy tamoyillari tahlil qilingan. Aholi o‘sishi, iste‘mol hajmining ortishi va resurslar cheklanganligi yashil iqtisodiyotga o‘tishni dolzarb qilayotgan omillar sifatida ko‘rsatildi. Maqolada resurslarni oqilona ishlatish, qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni boshqarish va yashil texnologiyalarni joriy etish tamoyillari yoritilgan. Shuningdek, mamlakatimiz sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha asosiy tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, ekologik muammolar, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik siyosat.

So‘nggi o‘n yilliklarda dunyo miqyosida iqtisodiy rivojlanish jarayonlari sifat jihatdan yangi bosqichga o‘tmoqda. Bu bosqichning asosiy mazmuni — tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muvozanatni saqlash va iqtisodiy o‘tishning barqarorligini ta‘minlashga qaratilgan “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasiga tayanadi. Insoniyat oldida turgan ekologik va iqtisodiy muammolar tobora chuqurlashib borayotgani ushbu modelga o‘tishning naqadar muhimligini namoyon etmoqda.

Jumladan, oxirgi 50 yil davomida dunyo aholisi deyarli ikki baravar ko‘paydi, iste‘mol jarayonlari esa bundan ham tezroq sur‘atda o‘sdi. BMT ma‘lumotlariga ko‘ra, global iste‘mol hajmi har yili o‘rtacha 2–3 foizga oshib bormoqda, bu esa tabiiy resurslarga bo‘lgan bosimni keskin kuchaytirmoqda. Energiya sarfi ham tarixiy darajada yuqoriladi — so‘nggi 30 yilda jahon energiya iste‘moli 60 foizga yaqin oshgan. Aholi sonining ko‘payishi, urbanizatsiya sur‘atlarining tezlashuvi, transport tarmoqlarining kengayishi, sanoat ishlab chiqarishining ortishi natijasida atmosferaga chiqarilayotgan zararli gazlar miqdori ham yil sayin ko‘payib bormoqda.

Natijada global miqyosda qator ekologik muammolar keskinlashdi:

- iqlim isishi, qurg‘oqchilik va suv tanqisligi;
- bioxilma-xillikning qisqarishi;
- energetik resurslar tanqisligi;
- chiqindilar hajmining keskin ortishi.

Masalan, yer yuzida har yili 2 milliard tonnadan ortiq maishiy chiqindi hosil bo‘lmoqda, shuning deyarli yarmi qayta ishlanmaydi. Shuningdek, energiya iste‘molining katta qismi hanuzgacha an‘anaviy — ko‘mir, neft va gazga tayangan holda shakllanmoqda, bu esa karbon izining ortishiga olib keladi.

Shu sababli an‘anaviy iqtisodiy model o‘zining cheklanganligini ko‘rsatib qo‘ydi. Resurslar tez tugab borayotgani, ekologik muvozanat buzilayotgani, iqlim o‘zgarishining iqtisodiyotga salbiy ta‘sirlari kuchaygani “yashil iqtisodiyot”ga

o‘tishni nafaqat ekologik zarurat, balki strategik iqtisodiy ehtiyojga aylantirdi. Energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish, resurslardan samarali foydalanish va chiqindilarni kamaytirish bugungi kunda rivojlanishning eng muhim yo‘nalishi sifatida qaralmoqda.

Bugungi globallashuv jarayonida yashil iqtisodiyotga o‘tishning zaruriyati tobora ortib bormoqda. An‘anaviy iqtisodiy modelning energiya sarfi yuqori, ekologik xavfli va resurslarni tez tugatishga asoslanganligi sababli, u barqaror rivojlanishni ta‘minlab berolmayotgani yaqqol ko‘rinib qoldi. So‘nggi yillardagi statistik ma‘lumotlar ham ushbu jarayonning naqadar muhimligini tasdiqlaydi. Dunyo aholisi yil sayin o‘sib bormoqda – BMT prognozlariga ko‘ra, 2050 yilga borib aholi soni 9.7 milliard nafardan oshishi kutilmoqda. Aholi sonining ko‘payishi bilan birga iste‘mol hajmi, energiya talabi va ishlab chiqarish ko‘lami ham ortib, tabiiy resurslarga bo‘lgan bosim keskin kuchaymoqda. Bugungi kunda jahon iqtisodiyoti foydalanayotgan resurslar hajmi Yerning tabiiy tiklanish qobiliyatidan kamida bir yarim baravar yuqori bo‘lib, bu esa ekologik muvozanatning buzilishiga olib kelmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, yashil iqtisodiyotga o‘tishning asosiy zaruriyati birinchi navbatda ekologik barqarorlikni ta‘minlash bilan bog‘liq. Atmosfera ifloslanishi, chiqindilar hajmining keskin ortishi, global isish, qurg‘oqchilik va suv tanqisligi kabi omillar bugungi kun iqtisodiyotiga jiddiy tahdid solmoqda. Masalan, so‘nggi o‘n yillikda issiqxona gazlari emissiyasi global miqyosda 15 foizdan ko‘proqqa oshgan, suv resurslarining taqchilligi esa qator mintaqalarda iqtisodiy faollikka bevosita salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Agar mavjud holat o‘zgarmasa, 2030 yilga borib dunyo bo‘yicha suvga bo‘lgan talab taklifi 40 foizga ortishi ehtimoli mavjud. Bunday sharoitda ekologik xavfsizlikni ta‘minlash, resurslardan samarali foydalanish va iqtisodiyotning uglerod izini kamaytirish davlatlar oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Yashil iqtisodiyotning o‘ziga xos tamoyillari aynan shu global muammolarning oldini olishga qaratilgan. Uning asosiy tamoyillari qatoriga resurs tejamkorlik, ekologik xavfsizlik, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash, iqtisodiy o‘tishni ekologik cheklovlar bilan uyg‘unlashtirish, “ifloslantiruvchi to‘laydi” prinsipi va energiya samaradorligini oshirish kiradi. Bu tamoyillar nafaqat ekologik muammolarni hal etadi, balki iqtisodiyotning yangi innovatsion yo‘nalishlar bo‘yicha rivojlanishiga ham turtki beradi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, yashil texnologiyalarni joriy etgan iqtisodiyotlar energiya iste‘molini o‘rtacha 20–30 foizga qisqartirgan, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirgan va yangi bandlik shakllarini yaratgan.

Yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining muvaffaqiyati ko‘p jihatdan ushbu yo‘nalishni qo‘llab-quvvatlovchi iqtisodiy va institutsional dastaklarning mavjudligiga bog‘liq. Birinchi navbatda, davlat tomonidan yaratiladigan normativ-huquqiy baza ekologik standartlarni belgilab, korxonalarni ekologik toza texnologiyalardan foydalanishga undaydi. Shuningdek, soliq imtiyozlari, subsidiyalar, grantlar va kreditlar orqali qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlash muhim rol o‘ynaydi. Bunday dastaklar ko‘plab davlatlarda

quyosh va shamol energiyasi narxining pasayishiga, energiya bozorida raqobatning ortishiga va ekologik texnologiyalar ulushining kengayishiga olib kelgan.

Ikkinchidan, yashil investitsiyalar bozorini shakllantirish muhim omil hisoblanadi. Yashil obligatsiyalar, xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan ajratilayotgan ekologik kreditlar, innovatsion startaplar uchun grantlar barqaror rivojlanishni ta‘minlashda asosiy moliyaviy manbalardan biridir. Bugungi kunda dunyo bo‘yicha yashil obligatsiyalar bozori trillionlab dollarga yetib, eng tez rivojlanayotgan moliyaviy segmentlardan biriga aylandi.

Uchinchidan, iqtisodiyotning texnologik transformatsiyasi yashil iqtisodiyotga o‘tishni jadallashtiradi. Energiya samarador texnologiyalar, chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlari, resurslarni takror ishlatish, “aqlli shahar” konsepsiyalari, ekologik monitoringning raqamlashtirilishi — bularning barchasi barqaror rivojlanishning zamonaviy dastaklari sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, sun‘iy intellekt, IoT va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarining joriy etilishi ekologik xavf-xatarlarni kamaytirishga va iqtisodiy unumdorlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston misolida ham ushbu jarayonlar izchil amalga oshirilmoqda. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, chiqindilarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish bo‘yicha tizimli islohotlar olib borilmoqda. Aholi sonining ortib borishi, energiya va suv resurslarining cheklanganligi, urbanizatsiya sur‘atlarining tezlashuvi yashil iqtisodiyotga o‘tishni O‘zbekiston uchun ham strategik zaruratga aylantirmoqda.

Shu bilan, yashil iqtisodiyotga o‘tish nafaqat ekologik muammolarni hal etadi, balki iqtisodiyotning innovatsion salohiyatini oshiradi, yangi ish o‘rinlari yaratadi va uzoq muddatda mamlakatning raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. Bu esa barqaror rivojlanishni ta‘minlashda ushbu yondashuvning beqiyos o‘rnini ko‘rsatib turibdi.

Yashil iqtisodiyotga o‘tish bugungi kunda nafaqat ekologik xavfsizlikni ta‘minlash, balki uzoq muddatli va barqaror iqtisodiy rivojlanishni shakllantirishda eng muhim omillardan biriga aylandi. Aholi sonining ortib borishi, iste‘molning tez sur‘atlarda ko‘payishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi hamda global iqlim o‘zgarishining kuchayib borayotgani an‘anaviy iqtisodiy modelning chegaralari yaqqol ko‘rinishiga olib kelmoqda. Ushbu sharoitda yashil iqtisodiyotga o‘tish zarurati ilmiy, iqtisodiy va ekologik asoslar bilan to‘liq tasdiqlangan.

Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillari — resurs tejamkorlik, ekologik xavfsizlik, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash, iqtisodiy o‘sishni ekologik cheklovlar bilan uyg‘unlashtirish kabi yo‘nalishlar global muammolarning oldini olishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Bu tamoyillarni amaliyotga joriy etgan davlatlar energiya iste‘molini sezilarli darajada kamaytirgani, ishlab chiqarish samaradorligini oshirgani va ekologik barqarorlikni mustahkamlagani bilan ajralib turadi. Shuningdek, yashil texnologiyalarning joriy etilishi yangi bandlik imkoniyatlarini yaratib, iqtisodiyotni innovatsion rivojlanish sari yo‘naltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Yashil iqtisodiyot: Darslik. /A.V.Vaxabov, Sh.X.Xajibakiev va boshqalar. – Toshkent.: “Universitet”, 2020. –262 b.
- Bozorboyev D. DAROMAD O ‘ZGARISHINING ISTE’MOLCHI TANLOVIGA TA’SIRI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13984894> //Journal of International science networks. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 10-13.
2. Bozorboyev D. ISTE’MOL VA JAMAG ‘ARMANING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O ‘ZARO BOG ‘LIQLIGI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13982223> //Science technology&Digital finance. – 2024. – T. 2. – №.7. – C. 74-79.
3. Bozorboyev D. OLIGOPOLIYANING XUSUSIYATLARI VA UNING MAMLUKAT IQTISODIYOTIGA TA’SIRI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968981> //Science technology&Digital finance. – 2024. – T. 2. – №. 7. – C. 63-67.
4. Saitov S. O ‘zbekistonning butun jahon savdo tashkilotiga a’zo bo ‘lishining iqtisodiy ahamiyati //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 337-344.
5. Xaydarov B. Ta’lim tizimida budget mablag ‘larining maqsadli sarflanishi nazorati //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. – 2024. – T. 2. – №. 12.
6. Saitov S., Tuychieva N. Main factors affecting economic growth in the country and their dynamics //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 4. – C. 53-64.
7. Xaydarov B. IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH, UNING MAQSADI VA VAZIFALARI //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 326-336.
8. Saitov S. AVTOMOBIL TRANSPORT KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING YO‘LLARI VA USULLARI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14513570> //International scientific and practical conference. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 90-94.
9. Хайдаров Б., Туйчиева Н. Инновационные методы обучения информатике и образовательной робототехнике //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 200-204.
10. Tuychieva N., Saitov S. Bank resources in the modernization of the economy //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 4. – C. 41-52.
11. Xaydarov B. RIVOJLANGAN DAVLATLARDA ICHKI AUDIT VA UNI IQTISODIYOTIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 3. – C. 87-97.
12. Saitov S., Karimqulova O. O ‘ZBEKISTON RAQAMLI IQTISODIYOTIDA BANKLARNING ROLI //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 132-138.
13. Khaydarov B., Tuychieva N. INNOVATIVE TEACHING METHODS FOR COMPUTER SCIENCE AND EDUCATIONAL ROBOTICS //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 14-19.
14. Saitov S., To‘rabekov O. O ‘ZBEKISTONNING JAHON BOZORIGA KIRIB BORISHDAGI MUAMMOLARI //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 238-245.